

EN LA MORT
DEL SENYOR
JOAQUIM PLA I CARGOL

per

Joaquim Nadal i Farreras

JOAQUIM
PLA i
CARGOL

(1883 - 1978)

Aquest any 1978 ens ha deixat Joaquim Pla i Cargol, publicista, historiador, i cronista oficial de la Ciutat de Girona. Una vida quasi centenària íntimament lligada a la de la nostra ciutat. Aquest sol fet seria ja prou important per a remarcarlo, sobretot en un home de lletres que va poder seguir durant tots aquests anys el pols cultural de la ciutat i de les nostres comarques, i en certa manera pogué fer de pont entre diverses generacions.

Aquesta és una qüestió sumament important de la vida de Joaquim Pla. Ell visqué i participà de molt a prop en aquella petita «revolució cultural», tantes vegades esmentada, que presidí la vida cultural de la nostra ciutat durant tot el primer terç del segle actual. En una anàlisi de la seva actuació i treball durant el període del segle actual anterior a la passada Guerra Civil, el trobem immers en els corrents renovadors d'aquell moment al costat de tants noms coneguts com Montsalvatge, Rahola, Bertrana i d'altres, i participant en tota mena d'iniciatives des dels Jocs Florals a la Societat Econòmica d'Amics del País passant per l'Ateneu i la Comissió Provincial de Monuments.

Pla i Cargol en aquesta etapa de la seva vida mostrà una gran capacitat de treball, una curiositat molt rica i una capacitat pedagògica important, que es traduïren clarament en la seva obra. Les seves publicacions durant aquests anys incidiren sobre el folklore, els costums, les tradicions populars. Són obres avui introbables i d'un nivell altament remarcable que han de presidir qualsevol biblioteca gironina mínimament ben nodrida. En un altre terreny i en relació amb el negoci familiar editorial, Joaquim Pla publicà en català i castellà obretes didàctiques sobre els temes més diversos, les quals hom podia trobar-les en ús fins fa ben poc a moltes de les escoles del nostre país.

Acabada la Guerra Civil, l'ensulsiada que provocà i el fet que molts dels companys de Pla i Cargol molt abans ja s'havien volgut traslladar a Barcelona tot buscant més oportunitats per a llur carrera literària, el convertiren en l'únic membre actiu de les generacions de preguerra. De la resta, uns eren morts, d'altres exiliats i d'altres encara romanien en un silenciós exili interior com és ara el cas de Miquel de Palol, Joaquim Pla, en canvi, al front del negoci editorial i de la llibreria de la Rambla mantingué, amb una nova orientació, la seva activitat literària, centrada ara en la publicació d'obres de síntesi i divulgació sobre el passat

gironí que s'han fet insubstituïbles. Són obres que cal valorar amb justesa, que apleguen un cabal important d'informació, no sempre prou ben triat, o sovint no prou apoiat críticament i documental, però que aplegat resulta el primer esglaió i referència necessària per a encetar un treball d'investigació sobre les nostres terres. Segurament que el nostre conjunt de coneixements actual exigiria l'actualització de moltes d'aquestes obres de la «Biblioteca Gerundense de Estudios e Investigacions», però com que no hi ha hagut encara ningú amb el coratge d'emprendre noves síntesis és indiscutible que han de seguir jugant un paper durant força temps.

Globalment, doncs, Pla i Cargol fou un home que seguí el palpit de la ciutat i s'hi mantingué fidel fins a la mort. El seu exemple és important, i caldrà que d'altres vulguin seguir-lo.

Per tots aquests motius, la «Revista de Girona» no podia faltar a la cita puntual amb l'home que havia presidit tantes i tantes iniciatives culturals de Girona, i havia col·laborat amb diverses generacions d'escriptors gironins. Aquest i d'altres articles que segueixen volen ésser la nostra contribució a aquest homenatge, que d'altra banda és sorprenent que no hagi comptat en cap moment amb la contribució, del Consistori Municipal, que en definitiva és la corporació que durant tants anys el tingué com el seu cronista oficial.

ELS LLIBRES DEL SENYOR PLA

per
Enric Mirambell i Belloc

Amb l'expressió «els llibres del Sr. Pla» s'ha entès una part molt concreta de l'obra de l'escriptor gironí, darrerament traspassat. Sovint hem sentit repetir les frases: «Aixo ho trobaràs en els llibres del Sr. Pla», «Hem de buscar-ho als llibres del Sr. Pla», «abans de començar el treball o abans de consultar bibliografia concreta sobre un tema, mira què en diuen els llibres del Sr. Pla», etc.

Aquests «llibres del Sr. Pla», són eis que tracten de Girona, ciutat, comarques i província, i que ell agrupà sota el títol de col·lecció: «Biblioteca gerundense de estudios e investigaciones». Títol poc utilitzat en el llenguatge vulgar i menys conegut que el que hem utilitzat per a titular aquest article

La producció bibliogràfica del Sr. Joaquim Pla Cargol és d'una amplitud extraordinària. La seva llarga vida i la seva constància en el tre-

ball donaren lloc a la producció d'un considerable nombre de publicacions. A més dels llibres sobre Girona a què ens referirem d'una manera especial, publicà un considerable nombre d'obres pedagògiques, dintre el treball d'equip familiar de la casa Editorial Dalmau Carles, Pla, que nodrí les biblioteques escolars de gairebé tots els pobles d'Espanya i de molts països sud-americans. La seva obra pedagògica abarcà tots els aspectes de l'ensenyament i es dedicà a les més variades disciplines, des de les Ciències Naturals fins a la Història de l'Art.

Per altra part, totes les publicacions periòdiques gironines del seu temps gaudiren de la seva col·laboració. Seria una labor interessantíssima, encara que pràcticament impossible, recollir tota la seva producció dispersa en diaris i revistes.

Un detall que, per senzill, no deixa de tenir el seu interès és la col·lecció de felicitacions nadal·lenques que dedicava anyalment als seus nombrosos amics. Es tracta d'una sèrie monogràfica sobre aspectes històrics, artístics o populars del cicle de Nadal. Algunes d'elles són fulletons, amb un considerable nombre de planes i un interès temàtic indiscutible. Observem com en els últims anys es van simplificant, a mesura que s'exhauria la seva capacitat de treball, fins que al final s'hagué de limitar al senzill tarjetó.

Tota la seva producció literària té un marcat interès; però aquí volem destacar els llibres dedicats a estudiar i divulgar la temàtica gironina.

Ja al 1917 publicà, amb col·laboració de Xavier Montsalvatje **Girona, terra de gestes i de beutat**. És un llibret petit; però que reuneix tota la problemàtica gironina, tractada amb gran delicadesa i amb un llenguatge acurat i fins i tot poètic.

La preocupació pels estudis locals té a Girona una gran tracció, els orígens de la qual hem de buscar en l'anomenada generació de la «Revista de Gerona».

Des de les darreres dècades del passat segle, en què un grup de gironins, apassionats per la nostra terra, crearen la «Asociación Literaria de Gerona» i publicaren la «Revista de Gerona», no ha mancat qui, en grup o individualment, hagi seguit les seves petjades.

Joaquim Pla es mogué dintre la Comissió de Monuments (amb una actuació destacadíssima), de la Societat Econòmica d'Amics del País i de l'Ateneu de Girona. Més tard com a membre fundador i directiu de l'Institut d'Estudis Gironins. Però una bona part dels seus estudis locals els realitzà individualment, i alguns d'ells en una època en què havia quedat pràcticament sol en la realització d'aquestes tasques.

Al 1940 veia la llum pública la primera edició de la **Gerona Històrica**. El pròleg està signat al 1939. El moment era difícil, des de molts punts de vista. Escassejaven tots els mitjans

materials. Es publicava poquíssim. Eren escassos els investigadors i cada u treballava aïllat. No estava encara creat l'Institut d'Estudis Gironins. Era el moment de la penúria del paper; de la necessitat del «pluriempleo» per a poder viure. Moment, doncs, ben poc favorable per a dedicar-se a treballs econòmicament no rendables, com ho eren la investigació històrica o la creació literària.

Tot això no fou obstacle perquè es publicqués la **Gerona Històrica**. Amb una presentació externa que, en comparança a les produccions coetànies, resultava fins i tot luxosa. El Senyor Joaquim hi posà no sols el seu treball personal, sinó també els mitjans materials que estaven al seu abast. En aquelles circumstàncies, potser només a ell era possible de portar a terme semblant obra. El cas és que ho va fer, sense regatejar-hi cap esforç; sense mirar la rendabilitat, posant al servei d'aquell ideal tots els mitjans de què disposava.

En la **Gerona Històrica** ens presenta la vida gironina al llarg dels segles, i ens mostra els fets emmarcats dintre la problemàtica general del país i del món. En aquesta, com en totes les seves obres, l'autor descobreix la seva condició de pedagog. Ens parla també d'altres aspectes de la ciutat que sobrepassen la temàtica històrica. En això hi volem veure una preocupació per poder publicar dades i notícies que encaixarien millor en altres obres; però que no deuria veure massa clara la possibilitat de poder publicar. **Gerona Històrica** ve a ser una mica com el «llibre de Girona». Un precedent el trobem en **La ciutat de Girona** de Carles Rahola; llibre, en aquells moments exhaurit i que no era fàcil d'aconseguir. De passada direm que Joaquim Pla i Carles Rahola es professaren una gran amistat, de la que el Sr. Pla no es desentengué en cap moment. En les publicacions de Pla Cargol s'esmenta sempre l'obra de Carles Rahola. També volem fer constar que tant **La ciutat de Girona** com les altres publicacions de Rahola figuraren sempre a la Biblioteca Pública de Girona, a disposició dels lectors.

L'èxit de **Gerona Històrica** fou ben clar. L'obra es comprà, es llegí i es divulgà considerablement. Ben aviat es publicà la segona edició, a la qual anaren seguint-ne de successives.

La bona acollida i l'èxit que assolí el primer títol de la «Biblioteca gerundense de estudios e investigaciones», i la intensa activitat del seu autor, el portaren a la successiva publicació de noves obres, que, en un magnífic conjunt, constitueixen un monument bibliogràfic a les terres gironines, als seus homes i a les seves gestes.

Ben aviat es posà a la venda **Gerona popular**. Un llibre molt atractiu, perquè a més de dades extretes de diverses fonts bibliogràfiques i documentals, se n'hi troben moltes que són producte de la directa observació o de la transmissió oral. Pel llibre hi passa la vida diària

Joaquim Pla i Cargol, als 70 anys.

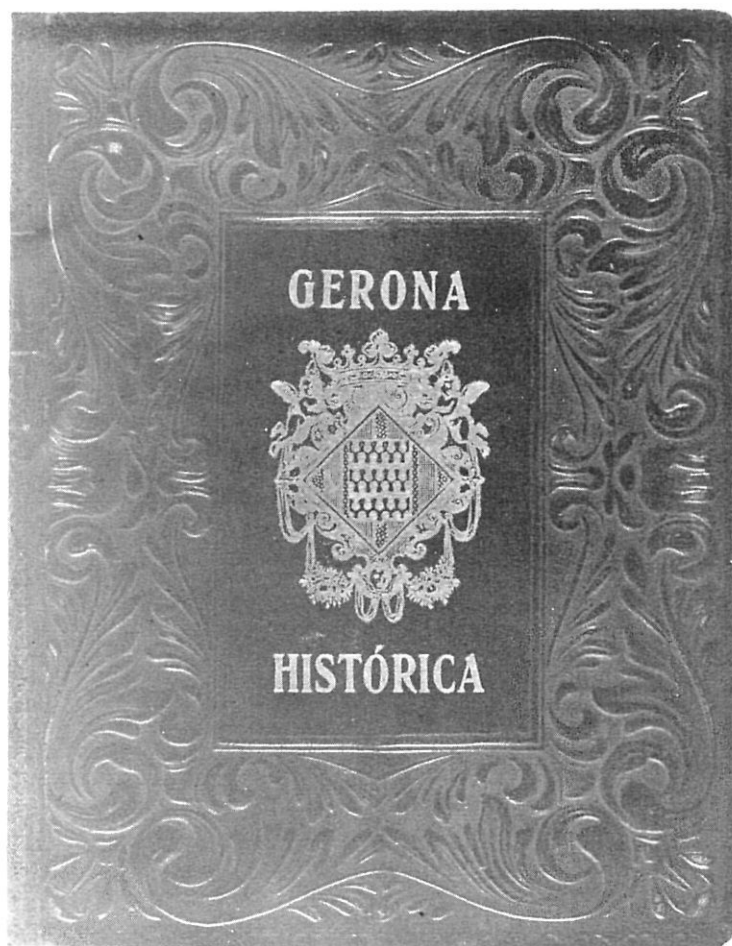
d'una Girona que encara hem arribat a viure una mica, i que també hem vist anar desapareixent.

Al 1943 publica la primera edició de la **Gerona Arqueològica y Monumental**. Per primera vegada es dona una visió de conjunt dels monuments gironins.

Segueix **La provincia de Gerona**. Llibre d'una gran utilitat i de freqüent consulta. Al mateix any, el 1945, surt **Tradiciones, santuarios y tipismo de las comarcas gerundenses**, llibre que en certa manera es complementada amb l'anterior.

Al 1948 es posa a la venda **Biografías de gerundenses**, amb notes biogràfiques de més de mil dos-cents gironins, classificades per les poblacions d'origen. Es un dipòsit riquíssim de dades, que comportà un pacient i llarg treball de recollida i ordenació. La seva consulta és bàsica i insubstituïble.

Plazas fuertes y castillos en tierras gerundenses, publicat al 1950, reuneix un cúmul de materials dispersos i fa veure l'interès de moltes construccions a les quals malauradament s'havia dedicat poca atenció.

Coberta en pell i lletres daurades del Llibre "Gerona Histórica".

Al 1953 correspon la primera edició de **La Guerra de la Independència en Girona y sus comarcas**. Aquest tema era una debilitat del senyor Pla. Si totes les coses de Girona tenien per a ell un gran atractiu, el tema de la gesta de 1809, de la qual el seu avi n'havia estat protagonista, l'apassionava. El fet queda reflectit al llarg de totes les planes d'un llibre escrit d'una manera especial, amb tota l'ànima del seu autor.

Del 1955 és **Santos màrtires de Girona**; llibre més senzill que els restants de la col·lecció; bona part d'ell dedicat a Sant Narcís, i a la devoció dels gironins vers el seu Patró.

Tanca la sèrie **Gerona en el primer tercio del siglo XX**. En aquesta obra la història recent de Girona es va desgranant, any per any, precedida d'una visió contemporània dels esdeveniments al món i a Espanya. La descripció de la vida a la nostra ciutat en uns temps ben propers als nostres i que l'autor havia viscut, té un especial interès i un notori atractiu.

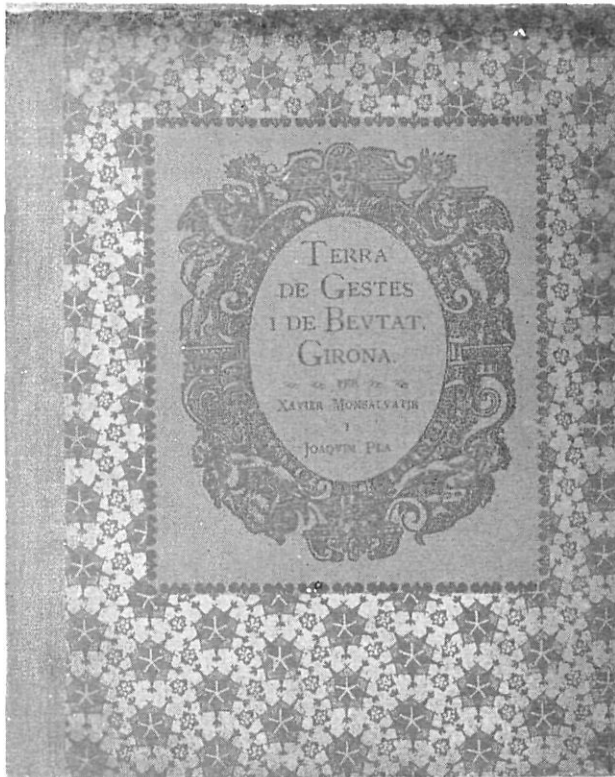
Mentre es publicaven els títols esmentats, anaven sortint noves edicions dels anteriors, de

manera que alguns d'ells arribaren a la cinquena edició, cada una revisada, ampliada i millorada.

En conjunt, els «llibres del Sr. Pla» representen un homenatge a Girona, als homes que hi han viscut i treballat, que l'han defensada en els moments de perill i que construïren els monuments que fan d'ella un conjunt arqueològic de primer ordre.

Però la visió gironina del Sr. Pla s'estèn per les comarques, i ens mostra també la geografia, l'arqueologia, les creences, els costums, la trajectòria històrica de les terres que des del Pirineu fins al Mediterrani s'han integrat en la divisió administrativa que des de fa gairebé cent-cinquanta anys coneixem amb el nom de província de Girona.

Si llegim atentament els pròlegs que precedeixen tots aquests llibres, veurem com l'autor va aconseguir amb ells el que pretenia: recopilar tot el que està dispers sobre història, geografia, art, arqueologia, costums de Girona i les seves comarques. I aquesta recopilació, ordenada, publicar-la i donar-la a conèixer d'una manera clara, assequible i entenedora.

Coberta del llibre "Terra de Gestes i de Beutat. - Girona", per Xavier Monsalvatje i Joaquim Pla.

L'èxit del seu comès està en l'acceptació amb què les obres han estat rebudes. Les edicions s'han anat succeint, i en aquests moments són pràcticament exhaurides. Quan en alguna llibreria de vell es posa a la venda algun exemplar, es paguen tres o quatre mil pessetes pels que quan sortien de la impremta es venien a 35 o 40

Les persones que accidentalment han viscut a Girona s'han afanyat a adquirir algun dels «llibres del Sr. Pla» per conèixer la terra que els acollia; i en marxar d'aquí se'ls han endut com a record d'un país i d'uns homes amb els que havien conviscut. Per això no ens ha d'estranyar que els «llibres del Sr. Pla» es trobin en un bon nombre de biblioteques particulars d'arreu del país.

Aquesta obra és el fruit d'anys i anys de treball; d'una vida de dedicació constant; del coneixement exhaustiu de la bibliografia; del més ampli recull de dades; del recórrer amb esperit d'observador tots els racons de casa nostra; fruit també d'una apassionada estimació al país.

En el pròleg de totes i cada una de les obres hi veiem manifestar-se clarament aquest amor a Girona i les seves coses i aquest esperit de treball constant i intel·ligent que va omplir la llarga vida del senyor Joaquim Pla i Cargol.

EL SENYOR JOAQUIM PLA I CARGOL I L'INSTITUT D'ESTUDIS GIRONINS

per

Lluís Batlle i Prats

Hem estat convidats a col·laborar en aquestes pàgines d'homenatge al qui fou bon amic Sr. Joaquim Pla Cargol, i res no ens ha semblat millor que relacionar-lo amb l'Institut d'Estudis Gironins, tota vegada que al seu redòs s'afiançà i va créixer una relació d'amistat i afecte que ja no ens va separar mai més.

El dia 4 de gener de 1946 va constituir-se solemnement al saló de sessions de l'Excma. Diputació Provincial l'Institut d'Estudis Gironins i foren aprovats provisionalment els Estatuts, la redacció del quals havia estat encomanada a una ponència formada pel Dr. Lluís Pericot, Joaquim Pla, Ramon Reig i qui escriu aquestes ratlles. Tot seguit l'Entitat que acabava de constituir-se volgué ser-ho amb patrocini de la Diputació, presidida aleshores pel Sr. Miquel Cuesta, i gaudir dels beneficis de la seva adscripció al «Consejo Superior de Investigaciones Científicas» de Madrid a través del «Patronato Cuadrado de Estudios e Investigaciones Locales». En aquella memorable sessió es designà també la primera directiva que presidí el Dr. Tomàs Carreras i Artau i de la qual foren nomenats vice-president primer el Dr. Pericot, i segon i tresorer el Sr. Joaquim Pla i Cargol. Com sigui que a mi se'm va confiar la secretaria, en faig memòria, per tal com la major part dels altres membres de la Junta residien fora de Girona, aquesta circumstància va fer que el Sr. Pla i jo ens vegéssim molt sovint.

L'Institut d'Estudis Gironins va publicar seguidament una revista dita ANALES que l'any vinent, si a Déu plau, arribarà al volum vint-i-cinc. Pla Cargol hi col·laborà ja en el primer volum amb un article sobre **La Torre Gironella** en el qual capta totes les notícies fins aleshores conegudes. Al volum II (1947) n'escrigué un altre sobre **Proceso del desarrollo urbano de Girona a través de los tiempos**. Vull remarcar que aquest estudi supera l'anterior i ha estat sempre d'una gran utilitat per als qui estudien l'urbanisme gironí, car són de molt profit els gràfics que l'acompanyen, que van del període ibèric fins al nostre segle. Als tres volums que segueixen i que van del 1948-50 publicà un resum de la gestió de la Comissió Provincial de Monumentos a base d'una memòria dita **Un siglo de actuación, 1847-1947**. Qui haig conegut el Sr. Pla sap com estimava la Comisión P. de M. de la qual per espai de moltíssims anys en va ser secretari i la seva ànima. Per això ningú més

Joaquim Pla i Cargol en el seu parlament en un acte de celebració del 150.è Aniversari dels Setges de Girona, 1807/09.

indicat per escriure aquesta memòria a base dels llibres d'actes i de la pròpia experiència, i cap moment més oportú, car la primera de les actes de la Comissió és de 22 de novembre de 1847, i la motivació derivada del centenari era propícia, i l'Institut d'Estudis Gironins acollí amb complaença la seva publicació dins els ANALES. Qui vulgui tenir una idea clara o tan solament aproximada dels beneficis que la ciutat i província deu a la gestió de la Comissió, repassi aquesta Memòria i restarà meravellat de com una Entitat que no disposava de cabals, i que el seu comès era sobretot el d'assessorar amb els seus dictàmens i consells hagués pogut fer tant per a la conservació i restauració d'edificis, crear un museu, col·leccionar monedes, llibres, pintures i tota mena d'objectes d'arqueologia, etc., i darrerament una positiva col·laboració a les difícils i a vegades desagradables, qüestions d'urbanisme. Que quedi memòria que quan arribà el moment de deixar la secretaria pel pes dels anys i sobretot per la disminució del sentit de la vista, la Comissió li va dedicar un càlid homenatge d'agraïment i d'afecte, i va designar al seu fill Josep M^a, que l'estima amb no menys interès que el seu pare.

Al cap d'un temps i amb ocasió de la tornada a Girona de l'Orde de Predicadors va escriure al volum XI (1956-7) un article sobre **El antiguo convento y templo de Santo Domingo y reconciliación de éste en 1957**, on es fa una història succinta del Convent i sobretot de la solemne reconciliació del temple el dia 30 de juny de 1957, cerimònia en la qual va oficiar el bisbe Dr. Josep Cartaña de bona memòria, amb els PP. Provincial d'Aragó, Miquel Gelabert, i Alfons Monleón, Prior de la Residència de Girona.

Al vol. XIII corresponent a l'any 1959, en què es commemorava els 150 anys de la Guerra de la Independència, el Sr. Pla va escriure **Comemoración del CL aniversario de los Sitios de Gerona en 1808 y 1809**, que és una ressenya dels actes celebrats a Girona en aquella ocasió i que el Sr. Pla signa com a Cronista Oficial de la Ciutat, distinció amb què l'havia honorat l'Excm. Ajuntament pel gener de 1957.

Després la col·laboració del Sr. Pla va prendre una altra direcció i va escriure en aquella secció de tanta tristor intitulada «In memo-

riam», on mogut per sentiments de cordial amistat i estimació ens recordà el Dr. Tomàs Carreras i Artau fundador i primer president de l'Institut, traspassat a Barcelona el 23 d'octubre de 1954; al cap de pocs anys, era el Sr. Josep Grahit Grau, un altre enamorat de Girona i eficaç membre de la Comissió de Monuments, de qui va escriure, traspassat també a Barcelona el 18 de juliol de 1960. A l'any 1963 va fer memòria dels bons amics Eduard Rodeja Galter que havia mort a Figueres el dia 30 de maig, i de Ramon Reig, el gran aquarellista de l'Empordà traspassat també a Figueres el 2 de desembre.

Al vol. XX (1970-71) escrigué **A los diez años del fallecimiento del preclaro gerundense Dr. D. Jaime Vicens Vives**, que havia mort a Lyon el 28 de juny de 1960, i de qui S. Sobrequés n'havia fet memòria en el volum dels Anals d'aquell any. El pas dels anys havia crescut la personalitat i l'obra de Vicens Vives, i el Sr. Pla cregué molt oportú l'ofrena d'aquest record. Recordem que el setmanari «Presència» havia suggerit de donar el nom de Jaime Vicens i Vives al nou Institut de Batxillerat, iniciativa que secundà cordialment el Claustre de Professors. Al mateix volum evoca la figura i personalitat de D. José Ibáñez Martín, catedrático, ministro y fundador del Consejo Superior de Investigaciones Científicas.

Finalment la mort d'un altre benvolgut amic va motivar una altra memòria inserida al vol. XXI (1972-3). Em refereixo al gironí, trasplantat a Madrid, Dr. Bonaventura Carreras i Duran, mort a l'estiu de 1971. L'amistat i afecte dels senyors Pla i Carreras havia estat de tota la vida, ja que havia nascut de la infància. El mateix Pla diu que va sentir la seva mort com la d'un familiar.

Heus ací que, quan escric aquestes ratlles, estic sota la impressió del traspàs del Dr. Lluís Pericot, a qui, sens dubte, si la mort no s'hi hagués anticipat, el Sr. Pla li hauria fet ofrena d'una semblança i record amarats d'estimació. Dissortat aquest any de 1978 que se'ns ha emportat dos dels més destacats directius del nostre Institut.

Després, i seria molt llarga la relació, ens tornàvem amb el Sr. Pla i d'altres membres de l'Institut amb l'agradós deure de donar compte de les publicacions que d'alguna manera tractaven de Girona i ens plau molt de dir que sempre amb l'amic hi trobarem l'ajuda del company.

Aquestes van ser les relacions positives del Sr. Pla Cargol amb l'Institut d'E. G.; he prescindit, com no podia menys, de les diem-ne oficials i administratives, en les quals qairebé sempre coincidirem. Restin aquestes ratlles escrites amb la major voluntat i en testimoniatge de cordial amistat i apreciació.

EL MESTRATGE DEL SENYOR JOAQUIM PLA I CARGOL

per
**Jaume
Marquès i Casanovas**

Ja des de la infantesa he sentit sempre una pregona admiració envers el que de gran ha estat un gran amic, Sr. Joaquim Pla i Cargol. En sentit ampli considero que ha estat el meu mestre en les tasques d'escriptor i d'investigador i crec que entre moltes facetes de la seva personalitat mereix ésser destacada la del seu mestratge efectiu i real sobre tota una generació de gironins, entenen per tals, no sols els nascuts a la ciutat de Girona sinó també entre els comarcals.

En l'escola primària el mestre ens feia aprendre lectura en un llibre titulat **Lecciones de cosas** on vaig aprendre a estimar les ciències vinculant-ne els coneixements a coses concretes, visibles i palpables, que ajuden meravellosament a retenir-los i estimulen a ampliar-los constantment.

En el segon sensenyament, recordo aquells **Elementos de Historia Natural**, que ultra aquelles inacabables columnes de minerals, amb les fórmules científiques, amb la duresa, el pes específic i els jaciments respectius, explicava l'origen de l'Univers i de la Humanitat amb certes frases grandiloqüents que sempre més he recordat. Vaig començar a apreciar els indrets de Girona amb fulls solts d'aquell llibre anomenat **Girona, terra de gestes i de beutat** i en altres llibres de la primera etapa de la seva producció literària més didàctica.

La seva vinculació a una casa editorial coneguda arreu d'Espanya que és un gran prestigi per a Girona, dedicada especialment a llibres i a material escolars, fa que la seva producció tingui unes qualitats pedagògiques o didàctiques molt estimables.

* * *

El títol acadèmic que tenia el Sr. Joaquim era el de Mestre Nacional. Havia cursat estudis de ciències a la Universitat, la qual cosa li permetia tractar amb seguretat els temes científics al costat dels temes històrics i artístics, que ocupen la major part de la seva producció literària que ha estat immensa. Ell va exercir també la carrera de mestre i segurament això li va donar l'hàbit de tractar les coses difícils amb llenquatge planer i entenedor per a tothom, per a l'home del carrer, per als no especialitzats en cadascuna matèria.

Joaquim Pla i Cargol en la seva joventut.

La darrera edició de l'Enciclopèdia Salvat esmenta la personalitat del Sr. Pla i Cargol, dient: «Pedagogo español. Dotado de fina sensibilidad literaria y artística; ha cultivado la crítica y el ensayo tanto regional como en arte hispánico». Esmenta també els «manuals de ciències naturals» que de gran renom en la literatura didàctica.

En l'edició de l'any 1933, el mateix Diccionari enciclopèdic esmentava ja trenta-dues obres, amb llurs títols i amb l'any de l'edició. Encara no incloïa entre elles cap dels llibres escolars d'ensenyament primari, com si això no fos de vàlua en el món intel·lectual.

Només per aqueixa etapa de la seva producció científica i literària mereixeria el senyor Joaquim ésser considerat com un gironí universal. Girona, mercès als seus llibres va veure difós el seu nom per totes les regions d'Espanya i per les nacions americanes de parla hispànica.

Amb aquest bagatge pedagògic va iniciar una segona etapa de la seva vida dedicant gran part de la seva producció a enaltir les glòries de la ciutat de Girona i de les comarques integrades en la Província de la qual és capital.

Ha publicat deu volums de la seva col·lecció titulada «Biblioteca gerundense de estudios e investigaciones». Fora de Monsalvatge, mai ningú no ha assolit una fita tan alta en un tema i una àrea tan reduïda d'investigació.

El seu amor entranyable a la ciutat que el veié néixer, el va convertir en una abella laboriosa, que el feu recercar tots els petits detalls imperceptibles de les curiositats que ofereix la ciutat. Va llegir tot el que es publicava en llibres, revistes i periòdics. Tot ho anotava en fitxes o llibretes i després ho passava als llibres.

La **Gerona històrica**, aplega tots el coneixements de la Història general referits a la ciutat o a la província —diem-ne comarques— de Girona. Ací hi trobem detallat, amb ordre cronològic, tot allò que enllà del temps s'ha esdevingut a casa nostra, relacionat amb la Història general. Hom té a mà tot allò que pertany al munt o al cúmul de coses conegudes. Més enllà cadascú podrà ampliar la investigació personal.

La **Gerona arqueològica y monumental**, és tot un curs d'arqueologia, que hom pot aprendre o repassar amb el mètode de «lecciones de cosas», vinculat-ho a monument que hom troba al pas recorrent la ciutat tant si hi viu habitualment com si hom és un turista o transeünt. Jo penso que és l'obra més reeixida sobre la ciutat i la més original; és enllà on hi ha bolcat la seva observació personal i els coneixements que n'ha assolit amb una vida lligada amb la Comissió Provincial de Monuments de la qual va ser sempre l'ànima i en fou l'historiador. Els bibliotecaris prenem precaucions per a evitar que els exemplars d'aqueixa obra no siguin deteriorats o perduts. L'edició és exhaurida i els vells exemplars són molt recercats.

El mateix mèrit de mestratge universal té el llibre sobre la província de Girona. Per a escriure quelcom sobre qualsevulla població, la primera recerca obligada és el primer llibre que consulta sobre la matèria.

Gerona popular i Tradiciones, santuarios y tipismo de las comarcas gerundenses ens ofereixen en tot el folklore de les nostres comarques.

Tothom qui s'interessi per saber dades sobre els castells i cases fortificades de les quals a cada poble n'hi ha alguna resta, caldrà que consulti el llibre titulat **Castillos y plazas fuertes de las comarcas gerundenses**, obra fonamental, per bé que incompleta, citada per tots els historiadors locals de cada població.

Si us cal trobar dades sobre els personatges que han assolit alguna celebritat en qualsevulla

població, en trobareu a balquena en el llibre de **Biografías de gerundenses**.

La història i la llegenda sobre els primers sants i màrtirs de Girona es donen cita en una obra de divulgació i de selecció de dades ben estimable: **Los santos mártires de Gerona**.

I les famoses gestes dels gironins en els setges que Girona va sofrir durant la guerra napoleònica i les repercussions que tingueren en les comarques, les trobareu amb abundor de dades en el llibre **La guerra de la Independencia en Gerona y sus comarcas**.

Si cerqueu dades sobre la Història moderna, tindreu l'altre llibre **Gerona en el primer tercio del siglo XX**.

Són deu volums de la Biblioteca gironina d'investigacions.

Però no expressen pas tota la fecunditat creadora del senyor Joaquim Pla sobre Girona. Els Annals d'Estudis Gironins i la Revista de Girona forneixen aspectes més especialitzats dels seus punts de vista, discutibles a vegades, però sempre interessants almenys com a hipòtesis de treball que cal valorar.

Una activitat artística del Sr. Joaquim fou certament l'orientació donada a la Comissió Provincial de Monuments, de la qual va ser l'ànima durant els millors anys de la seva vida.

Un extracte de les actes de la Comissió ens proporcionà un llibre valuós, Cent anys d'activitat de la Comissió Provincial de Monuments,

on trobareu la Història de les principals peces museístiques de la ciutat i dels monuments de la província.

* * *

No voldria acabar sense expressar una idea que he repetit moltes vegades als investigadors que em consulten sobre treballs que projecten fer sobre temes comarcals: Hi ha una frontera ben marcada en el treball d'investigació que hom emprèn i que ha d'ésser coneguda per tothom. Es la que separa el camp del cúmul de coneixements ja assolits i les conclusions que almenys provisionalment se'n deriven, i el camp del desconegut que és l'objecte de recerca de l'investigador. Si aquest va a la recerca de documents inèdits i presenta com un descobriment seu allò que ja era conegut, caurà en el desprestigi i en el ridícul més lamentable: Hom dirà que ha descobert la Mediterrània.

El Sr. Joaquim Pla i Cargol, recollint pacientment durant quaranta anys, milers de dades, publicades arreu, ha fet un servei inapreciable als investigadors oferint-los en llibres assequibles i barats tot el món contingut en l'immens camp del món conegut. Més enllà és el Fines-terre: **Mare ignotum** o **Mare tenebrosum**.

Girona ha de sentir un immens agraïment a Joaquim Pla i Cargol pel gran servei que ha fet a la cultura general i a la investigació amb els seus llibres i per haver fet conèixer el nom de la ciutat en molt dilatats àmbits geogràfics i culturals.

